

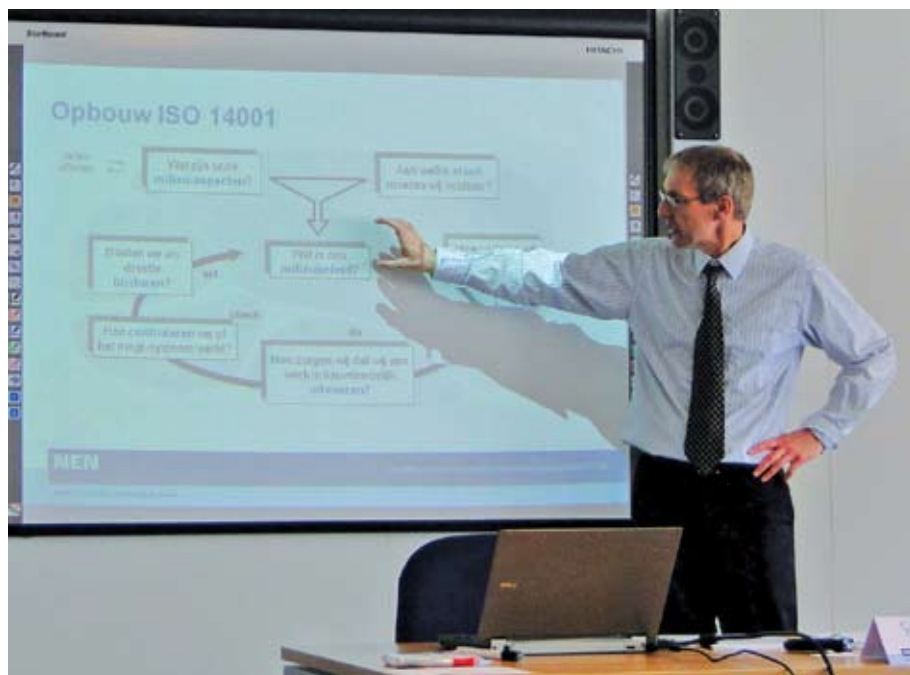

NEN-cursus ISO-14001 voor Milieumanagementsystemen

Het milieu kun je niet managen (I)

De kernactiviteit van het Nederlands Normalisatie Instituut is al negentig jaar de begeleiding van het maken van afspraken tussen belanghebbende partijen: afspraken die in een norm worden vastgelegd. De allereerste NEN-norm hangt ingelijst in het kantoorgebouw; deze gaat over klinknagels. De missie is normontwikkeling, het bevorderen van de toepassing van normen, en het fungeren als kennis- en informatiecentrum over normen. Voor de vijftien cursisten die de afspraak hadden gemaakt dat ze twee dagen les zouden krijgen over ISO 14001 voor Milieumanagementsystemen, werd daarom uit meerdere vaatjes getapt. Maar wat blijkt: je kán het milieu helemaal niet managen!

Vroeger voerden productspecificaties de boventoon, tegenwoordig zijn het in toenemende mate (milieu)managementsystemen en Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen die de klok slaan. Docent Dick Hortensius van het Nederlands Normalisatie Instituut NEN kon melden dat het NEN steeds actiever wordt, en zich niet beperkt tot de secretariaatsvoering bij het maken van de norm door mensen uit het betreffende vakgebied. De Delftse organisatie wordt ook steeds actiever bij het toepassen en bekendmaken van normen, het uitbrengen

Rob Ronday (Corporate Responsibility): "De Milieucoördinator moet niet de probleemeigenaar worden, die is de olie in de raderen en geen probleemhouder!"

van Praktijkidsen (die bij de cursus inbegrepen waren), en het begeleiden van bedrijven. Hortensius is betrokken in internationaal overleg over wat de inhoud moet zijn van ISO 14001. Deze zomer komt de norm waarschijnlijk voor herziening in aanmerking. Deze herziening zal door de cursisten makkelijk meegenomen kunnen worden bij het opzetten of actualiseren van het milieumanagementsysteem, aangezien zij zelf volop aan de slag moesten, om de slag te pakken te krijgen. Het verschil tussen milieuaspecten en milieueffecten heeft men in dat geval al onder de knie. Een bedrijf heeft milieuaspecten, zoals emissies, en het milieu ondergaat daarvan de milieueffecten, zoals opwarming van de aarde. Hortensius kon de deelnemers dus al snel zelf laten uitleggen dat de term "milieumanagementsysteem" eigenlijk niet klopt. Het is een milieuaspectenmanagementsysteem. Voor zover er aan het eind van zo'n lang woord nog geluisterd wordt... Vandaar natuurlijk de handzamere en algemeen gangbare term 'milieumanagement'. Daarmee gingen de deelnemers dus aan de slag.

NEDERLAND ACHTEROP

Dat dit niet de 'Franse slag' kan zijn, blijkt wel uit het eigenlijk best geringe aantal Nederlandse bedrijven dat zich tot nog toe heeft laten certificeren. Sowieso waren de eerste jaren van het decennium een matte

periode voor alles wat met genormaliseerde milieuzorg te maken heeft, kon Hortensius zich herinneren, maar met 1.600 bedrijven staat de teller nog steeds wel lager dan de meesten hadden ingeschat. Andere landen liggen wat dat betreft (zeker relatief gezien) voorop, ook in Zuid- en Centraal Europa. Vaak wordt gedacht dat Nederlandse bedrijven

Dat is dan wat anders dan "meneer Milieu" die zijn collega's van het werk houdt. Hij/zij houdt ze dan juist áán het werk, namelijk door de bijdrage aan de marktpositie van het bedrijf.

werk binnen kunnen houden doordat het organisatorisch en kwalitatief beter voor elkaar is dan bij buitenlandse concurrenten. Op het vlak van extern getoetst milieumanagement blijkt die vlieger dus niet op te gaan.

De snelle opleving van de laatste jaren kan worden verklaard door toegenomen aandacht voor duurzaam inkopen bij de overheid. Maar ook door de aandacht voor MVO (Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen) bij grote bedrijven, die daarbij steeds strengere eisen aan hun leveranciers stellen. "Het geharmoniseerd Nederlandse certificeringsschema, waarin alle spelregels zijn

vastgelegd om het 14001-certificaat te verdienen, is een in de wereld uniek en vrij streng schema."

DE WINST VAN CERTIFICERING

Overigens zijn de managementsystemen ook wel naar elkaar toegegroeid: de ISO-9001:2008 voor kwaliteitsmanagement bijvoorbeeld heeft meer oog voor continue verbetering dan de oorspronkelijke versie uit 1986, hetgeen afgekeken is van de ISO 14001. Enkele deelnemers waren ook op de cursus afgekomen vanwege het voornemen meerdere systemen te integreren door toevoeging van 14001 aan kwaliteitsmanagement, waarbij certificering de externe bewijsvoering moest zekerstellen. Tijdens de cursus zou blijken dat certificering meerdere doelen dient: ook die van "stok achter de deur" en het effect van "vreemde ogen dwingen". Maar ook om de denk- en werkwijze niet weg te laten zakken. En als argument voor de milieucoördinator om medewerking van collega's te verbinden aan een deadline die gezamenlijk gehaald moet worden. Hierbij is het van belang een gezamenlijke visie te volgen en het belang voor de toekomst van het bedrijf te blijven zien. Anders wordt de Milieucoördinator degene met het probleem, terwijl hij alleen het schakel- en communicatiepunt is voor uitvoering van het directiebeleid. Als je een stok zoekt om de hond mee te slaan, vind je die wel, en zo is de MC al gauw "meneer Milieu". Een discussie hierover tijdens de lesdag van Rob Ronday, werkzaam

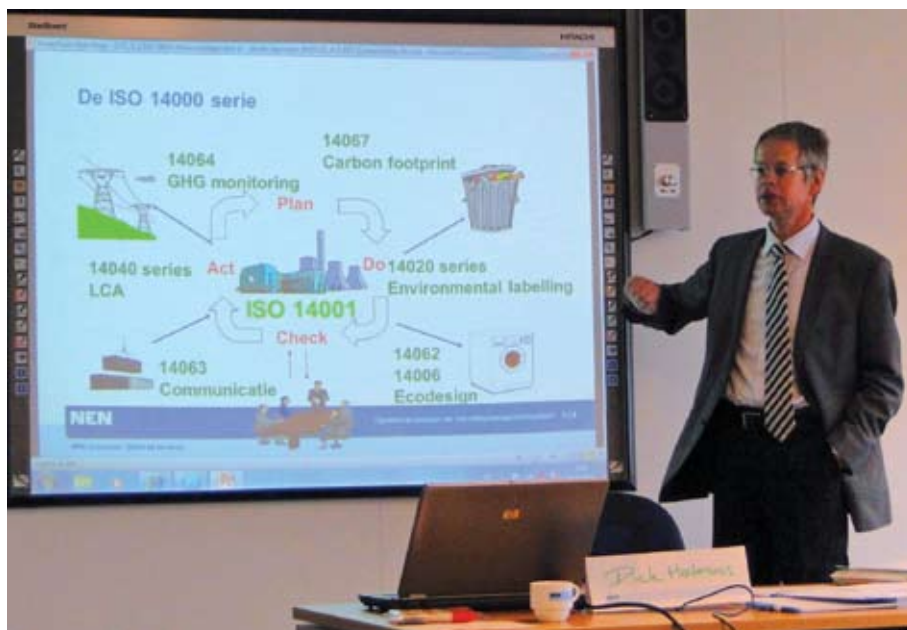
bij Corporate Responsibility, toonde het belang aan van de bewustwording over het belang van de zaak, bijvoorbeeld de geloofwaardigheid van een bedrijf jegens zijn opdrachtgevers. Duurzaam ondernemen wordt steeds meer vereist of gewoon vanzelfsprekend gevonden, en naarmate overheden vaker overstappen op Duurzaam Inkopen, zal een extern getoetst Milieumanagementsysteem dus vaker een minimumverwachting zijn bij offertetrajecten. Dat is dan wat anders dan "meneer Milieu" die zijn collega's van het werk houdt. Hij/zij houdt ze dan juist áán het werk, namelijk door de bijdrage aan de marktpositie van het bedrijf. >

DIRECT VOORDEEL DOOR DAADWERKELIJKE ACTIES

De sport is nu om het milieumanagement zodanig vorm te geven, dat direct aan de kostenkant al rendement gehaald wordt, bijvoorbeeld door energiebesparing of afvalreductie, zonder dat de medewerkers het als een hinderlijke nieuwlichterij gaan ervaren. Dat managementsystemen steeds meer naar elkaar zijn toegesloegen en veel bedrijven al ISO-9001:2008 voeren omwille van de opdrachtverwerving, is wat dat betreft een wegbereider voor een inhaalslag. Dat hierbij wel eens het nodige verandermanagement te pas komt, kwam op de tweede cursusdag aan de orde. Ronday vatte het kort en krachtig samen: je moet laten merken dat er echt iets moet gaan gebeuren, anders laat men alles bij het oude. "Zolang ze geen hoofdpijn hebben, gaan ze geen aspirine aanpakken." Een heldere visie die goed gecommuniceerd wordt en die gebaseerd is op een degelijke omgevingsanalyse, is dan onmisbaar. Een bedrijf dat stilstaat, zal uiteindelijk niet blijven bestaan.

VERDER KIJKEN DAN DE NEUS

Niet alleen als er in het eigen bedrijf ergens een onheilspellend geurtje zich begint te verspreiden, vanwege bijvoorbeeld een lekkage, wordt het tijd voor structureel milieubeleid. Milieumanagement zou uit visie en niet uit calamiteiten voort moeten komen. "Met ISO-14001 word je uitgedaagd verder te kijken: in de keten kijken met betrekking tot energieverbruik en het afvalstadium. Bijvoorbeeld door producten zo te ontwerpen dat er een minimaal energie- of waterverbruik plaatsvindt, of door de consument informatie te geven wat ze ermee moeten doen als het product niet meer bruikbaar is. Eisen kun je ook stellen aan je leverancier: hoe zij met milieu omgaan. Er zijn dus veel redenen om met milieumanagement aan de slag te gaan," aldus Hortensius. "De motivatie is er vaak alleen omdat een klant vraagt 'hoe ga je ermee om?'. Maar wat goede milieuprestaties zijn, zul je niet in de norm vinden, niet een maximale CO₂-uitstoot of hoeveelheid afvalstoffen per productiehoeveelheid. Wat een goede milieuprestatie wordt gevonden verschilt van land tot land en kan er voor organisaties anders uitzien. Daarbij spelen wet- en regelgeving en de eisen vanuit omgeving (de omwonenden), een belangrijke rol. Je moet dus voelhoorns hebben: contacten met *stakeholders*. Om nadere invulling aan onderdelen van milieumanagement te geven, zijn er aanvullende normen, zoals ISO-14062 voor Ecodesign,

Dick Hortensius van het Nederlands Normalisatie Instituut NEN bewijst het motto van de cursusafdeling: "Dicht bij de bron."

ISO-14067 voor het uitrekenen van de *carbon footprint* van producten." In geval van organisaties is wat dit betreft overigens de ISO 14064 de norm.

FASEN

Na de strategische bespiegelingen was het al gauw tijd voor de concrete aanpak. De eerste fase is vaak de oriëntatie op datgene wat het bedrijf al doet op milieugebied: voldoen aan (milieu)eisen van klanten, naleving van wet- en regelgeving, waarvoor al allerlei zaken zijn geregeld. "Dat zijn allemaal brokken die heel nuttig zijn en die de standardelementen vormen van een milieumanagementsysteem. Die ga je benutten en inbouwen," aldus Hortensius.

De tweede fase is het ontwikkelen en invoeren. Daarbij komen planning van milieumanagement, het eerste ontwerp van het systeem aan de orde. Dat moet niet een papieren systeem worden: hier moet je er al voor zorgen dat er daadwerkelijk dingen gaan gebeuren. Fase 3 ten slotte bestaat uit de interne audits, *management review* en uiteindelijk de certificatie. Hierop wordt in augustus, eveneens een themanummer Beroepsopleidingen, nader ingegaan.

MEER INFORMATIE

In juni 2010 kwam onder de titel "Energieke aanpak loont" de NEN-cursusdag over ISO 16001 voor Energiemanagement al aan bod. In augustus, eveneens thema Beroepsopleidingen, wordt op de concrete uitvoeringsstappen van het invoeren van een milieumanagementsysteem ingegaan.

De volgende gelegenheid om een cursusdag bij te wonen zijn:

- 15 en 16 september 2011 in Utrecht
- 31 oktober en 1 november 2011 in Delft
- 1 en 2 december 2011 in Utrecht

Ook kan de cursus bedrijfsintern gehouden worden.

www.nen.nl/cursusiso14001

dick.hortensius@nen.nl

ronday.rob@corporate-responsibility.nl